

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

İKİNCİ BÖLÜM

CANGI VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE (No. 2)

(Başvuru no. 65087/19)

KARAR

Madde 6 § 1 (medeni hukuk) • Uygulanabilirlik • Madenin çevresel etkisini değerlendiren idari mahkeme yargılamaları • Madde 6 § 1, sadece, çevresel risklerin gerçekleşmesi halinde etkilenecekleri ilk bakışta ortaya konduğu üzere, madenin yakınında yaşayan başvuru sahipleri için geçerlidir • Kalan başvurular açısından konu bakımından bağdaşmazlık • Madenin çevresel etki yarıçapının ve kirlilik yaratan faaliyetlerinin onları da etkilediği iddiası kanıtlanmamıştır • *Verein KlimaSeniorinnen ve Diğerleri / İsviçre* [BD] davasında belirtilen, 6. ve 8. maddeler kapsamındaki gerçek kişilerin mağdur statüsü ile ilgili yüksek eşik, iklim değişikliği ile ilgili davalarla sınırlıdır

Madde 6 § 1 (medeni hukuk) • Adil yargılama • İdari mahkemenin başvuruların çevresel etki değerlendirme raporunu onaylayan karara itirazını reddederken sunduğu gerekçesinin yetersizliği • Temyiz mahkemesinin yetersiz gerekçelendirmeyi gidermemesi • Anayasa Mahkemesinin başvuruların Madde 6 şikayetinin kabul edilebilirliğini ve esasına ilişkin incelemesini yapmaması, etkili bir inceleme yapılmamasına yol açmıştır

Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

STRAZBURG

8 Temmuz 2025

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2025. Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Cangi ve Diğerleri/Türkiye (no. 2) davasında,

Başkan

Arnfinn Bårdsen,

Hâkimler,

Saadet Yüksel,

Tim Eicke,

Jovan Ilievski,

Oddný Mjöll Arnardóttir,

Stéphane Pisani,

Juha Lavapuro,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Hasan Bakırcı'nın katılımıyla Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Ekli tabloda belirtilen yedi Türk vatandaşının ("başvuranlar") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine ("AİHM" veya "Mahkeme"), İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca, 20 Kasım 2019 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine yapmış olduğu başvuruyu (no. 65087/19);

Sözleşme'nin 6 § 1 maddeleri kapsamındaki şikâyetlerin Türk Hükümetine ("Hükümet") bildirilmesi ve başvurunun geri kalanının kabul edilemez olduğunun beyan edilmesi kararını;

Davalı Hükümet tarafından ibraz edilen görüşleri ve bu görüşlere cevaben başvuran tarafından ibraz edilen görüşleri;

Bölüm Başkanı tarafından müdahil olma izni verilen Uluslararası Hukukçular Komisyonu tarafından sunulan yorumları göz önünde bulundurarak;

17 Haziran 2025 tarihinde yapılan kapalı müzakerelerin ardından,

Aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Dava, başvuruların mahkeme tarafından atanan bilirkişi heyetinin değerlendirmesi ile ilgili itirazlarına ilişkin olarak yerel mahkemelerin gerekçelendirmesine ve Anayasa Mahkemesinin başvuruların bireysel başvurularını inceleme yaklaşımına ilişkin olarak Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamında yaptıkları şikâyeteye ilişkindir.

OLAYLAR

2. Ekte ayrıntıları verilen başvurular, İzmir'de avukatlık yapan birinci başvuran A. Cangı tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet ise kendi görevlisi olan Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi eski Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Dava konusu olaylar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

5. Çevre ve Orman Bakanlığı ("Bakanlık"), 19 Ocak 2006 tarihinde özel bir ticari şirket ("işletmeci") için Manisa ilinin Turgutlu ilçesinde bulunan bir maden ocağında ("Çaldağ madeni") nikel çıkarılmasına ilişkin çevresel etki değerlendirme raporunu ("ÇED raporu") onaylayan bir karar vermiştir.

6. İkinci, dördüncü ve beşinci başvurular Turgutlu'da, Çaldağ madeninden yaklaşık 10 ila 14 km uzaklıkta yaşarken, diğer başvurular İzmir'de, yani madenin yaklaşık 85 km uzağında yaşamaktadır.

7. Başvurular diğer davacılarla birlikte 12 Aralık 2007 tarihinde Bakanlığın kararının iptali için Manisa İdare Mahkemesine başvuruda bulunmuştur Dilekçelerinde şu hususları dile getirmişlerdir: a) ÇED raporunda maden sahası ve çevresinde yaklaşık 300.000 ağacın kesileceği tahmin edilmekteydi. Başvurulara göre, bu tür bir ormansızlaşma, heyelanlara, erozyona ve yakın köylere su basmasına yol açacak ve nihayetinde yeraltı su kaynaklarının tükenmesine de neden olacaktır. b) ÇED

raporunda maden faaliyetleri için su tüketimi ile ilgili hesaplamalar gerçekçi görünmemekte ve her halükârda, bu kaynakların insan tüketimi ve tarımsal tüketim için başlıca su kaynağı olmasına rağmen, yerüstü ve yeraltı sularının tükenmesine ve kirlenmesine yol açacaktır. c) Su ve hava kirliliği, yerel halkın geçim kaynağı olan yerel tarıma zarar verecektir. d) Nikelin sülfürik asit kullanımı yoluyla atmosferik liç (atmospheric leach) metoduyla işlenmesinin asit sisine sebep olan sülfür oksit, azot oksit ve diğer asidik gazların çevreye salınması sebebiyle insanlar, bitkiler ve tarım ürünleri üzerinde zararlı etkileri bulunmaktadır. e) Bakan projedeki kamu yararını doğru bir şekilde değerlendirmemiştir çünkü elde edilecek ekonomik kazançlar çevresel bozulmayı meşru kılmak için yeterince önemli boyutta değildir. f) yerel halk proje hakkında yeterince bilgilendirilmemiştir ve bu amaçla düzenlenen halka açık toplantı, yakın köylerin sakinleriyle sınırlı kalmıştır.

8. Belirtilmeyen bir tarihte, işletmeci de Bakanlık adına idare mahkemesi davasına müdahil olmuştur.

9. Manisa İdare Mahkemesi, uyuşmazlıktaki teknik sorunların çözülmesi için yerinde inceleme ve uzman değerlendirmesinin gerekli olduğuna karar vermiştir. Bu bağlamda, mahkeme jeoloji, madencilik ve çevre mühendisliği alanlarında üç uzmandan oluşan bir bilirkişi heyeti atamıştır. Söz konusu bilirkişilerin hepsi Dokuz Eylül Üniversitesinde görev tapan profesörlerdir. Manisa İdare Mahkemesi, tarafları bilirkişi heyetinin oluşumu hakkında bilgilendirerek itirazların bildirimden itibaren üç gün içinde sunulması gerektiğini belirtmiştir.

10. Başvuranlar, bilirkişilerin uzmanlıklarına veya tarafsızlıklarına itiraz etmemiş, ancak mahkemeye heyetin tarım, su ve kimya mühendisliği alanlarından uzmanları da içermesi gerektiğini, aksi takdirde davada ortaya çıkan sorunların çözümünün eksik kalacağını bildirmiştir.

11. Manisa İdare Mahkemesi 17 Temmuz 2008 tarihinde bilirkişi değişikliğini onaylamadığını belirterek söz konusu itirazı reddetmiştir. Ek

olarak, 5 Mayıs 2008 tarihinde bilirkişilerin değerlendirmelerinde cevaplamasını istediği soruları bilirkişilere bildirmiştir. Özellikle mahkeme, bilirkişilere ÇED raporunun bir özetini sunmaları ve maden sahasındaki gerçek durum ile ÇED raporunda verilen bilgiler arasında toprak, arazi, bitki örtüsü, arkeolojik varlıklar, yerleşim alanları ve tarımsal faaliyetler açısından herhangi bir tutarsızlık olup olmadığını belirlemeleri yönünde talimat vermiştir. Ayrıca mahkeme, bilirkişilerden madenin sağlık koruma bandı dışında zeytin yetiştiriciliği gibi geniş ve yoğun tarımsal faaliyetlerin yapılıp yapılmadığını gözlemlmelerini istemiştir. Mahkeme ayrıca bilirkişilerden sülfürik asit elde etme sürecini ve bu işlemin çevreye etkilerini kısaca açıklamalarını istemiştir. Bu bağlamda, bilirkişilerden ÇED raporunda çevreye bu tür etkilerin önlenmesi için yeterli önlemlerin alınmış olup olmadığını ve bu işlemin ayrı bir ÇED raporuna tabi tutulmasının gerekip gerekmediğini değerlendirmeleri talep edilmiştir. Mahkeme, bilirkişilerden bölgenin meteorolojik özelliklerini ve ortalama yağış miktarını dikkate alarak yığın liç ve atık sahasında en kötü yağış senaryosu durumunda bu konudaki önleyici tedbirlerin yeterli olup olmadığını belirlemelerini istemiştir. Bilirkişilerden ayrıca asidik çözeltinin buharlaşıp buharlaşmadığını ve buharlaşmışsa, hem yığın liç hem de atık sahalarından hem de sülfürik asit üretilen tesisten atmosfere hangi gaz veya gazların salındığını, bu gazların havaya yayılma hızını, yayılmanın çevreye etkilerini ve ÇED raporunda öngörülen güvenlik önlemlerinin bu açıdan yeterli olup olmadığını açıklığa kavuşturmaları talep edilmiştir.

Yeraltı ve yerüstü su kaynakları ile ilgili olarak mahkeme bunların madenin günlük faaliyetlerinden nasıl etkileneceğini öğrenmek istemiştir. Özellikle, bilirkişilerin evsel, endüstriyel ve tarımsal tüketimle ilgili faaliyetlere ilişkin ihtiyaçları ve yeraltı suyunun, madenin kapatılmasından sonraki süreç de dahil olmak üzere, önerilen madencilik faaliyetlerini karşılayacak şekilde rezervlerini yeterince yenileyip yenileyemeyeceği hususunu göz önünde bulundurarak yeraltı su kaynaklarının mevcut

durumunu değerlendirmelerini istemiştir. Mahkeme ayrıca bilirkişilerden üst toprak tabakasının kaldırılmış olması nedeniyle, bu ölçekteki bir arazide açığa çıkarılan toprağın yağmur ve yüzey suları ile etkileşimi sonucu ortaya çıkabilecek açık ocak madenciliği faaliyetlerinin olası olumsuz etkilerini listelemelerini istemiştir. Bu taleple bağlantılı olarak, mahkeme bilirkişilere ÇED raporunda yer alan madenin günlük işletme kapasitesi ve metodolojisi ile ilgili tahminlerin çevreye zararlı etkileri olup olmayacağını sormuştur. Ayrıca, bilirkişilerden açık ocak madenciliğinde asit kaya drenajını azaltmak veya ortadan kaldırmak için kullanılabilecek stratejileri belirtmeleri ve ÇED raporunda bu hususların ne ölçüde ele alındığını değerlendirmeleri istenmiştir. Son olarak, teklif edilen madenin şu anda ormanlık bir alanda inşa edileceği göz önüne alındığında mahkeme, söz konusu alanın gelecekte yeniden ağaçlandırılması için işletmeci tarafından alınacak herhangi bir önlem olup olmadığını öğrenmek istemiştir.

12. Mahkeme, 21 Temmuz 2008 tarihinde bilirkişiler ve taraflar huzurunda yerinde keşif gerçekleştirmiştir. Yerinde keşif tutanağına göre, mahkeme üyeleri, taraflar ve bilirkişiler yerinde keşfe katılmış ve bilirkişilere sorular dağıtılmıştır. Bilirkişilerden raporlarını otuz gün içinde bu sorular doğrultusunda hazırlamaları talep edilmiştir.

13. 18 Eylül 2008 tarihinde bilirkişiler raporlarını mahkemeye sunmuştur ve bu rapor davanın taraflarına da bildirilmiştir. Rapor, ÇED raporunun ana bölümlerini özetleyerek başlamıştır. Bilirkişiler, maden sahasındaki gerçek durum ile ÇED raporunda verilen bilgiler arasında toprak, arazi, bitki örtüsü, arkeolojik varlıklar, yerleşim alanları ve tarımsal faaliyetler açısından herhangi bir tutarsızlık olup olmadığı sorusuyla devam etmiştir. Bilirkişiler, uzmanlık alanlarının bu soruda gündeme getirilen tüm konuları kapsamadığını, bu nedenle bulgularının genel gözlemlerle ve uzmanlık alanlarının kapsadığı konularla sınırlı olduğunu belirtmiştir. Bölgenin toprağı, arazisi, bitki örtüsü ve jeolojik ve hidrojeolojik özellikleri ile ilgili ÇED raporundaki gözlemlere atıfta bulunmuşlardır. Ayrıca, yerinde keşif

sırasında herhangi bir arkeolojik varlık gözlemleyemediklerini de belirtmişlerdir. Tarımsal faaliyetler konusunda, arazi kullanımının %54'ünün tarımsal olduğunu bildiren ÇED raporunun bulgularına dayanmışlardır. Bilirkişiler, tarımsal faaliyetlerin ağırlıklı olarak bağcılık, domates ve mısır yetiştiriciliğinden oluştuğunu gözlemlemiştir. Zeytin yetiştiriciliği ile ilgili olarak, maden sahasının yakınında bazı genç zeytin ağaçlarının görüldüğünü ancak bunun dışında eski zeytin ağaçları veya kalıcı zeytinliklerle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

14. Bilirkişiler daha sonra, laterit cevherlerinden nikelin çıkarılması ve işlenmesine ilişkin bilgi vermiştir. Bu işlemde atmosferik yığın liç yöntemi kapsamında cevher bir dizi açık ocaktan çıkarılacak, işleme tesisine taşınarak kırılacak, ardından da liç yatağına istiflenecektir. Daha sonra metalleri çözmek için sülfürik asit uygulanacaktır. Sülfürik asit çözeltisi yığının içinden sızarak metalleri süzüp çözeltiye katıp yığının altındaki astara ulaşana kadar akacak ve buradan bir depolama havuzuna akacaktır. Bilirkişiler, ÇED raporunun liçin ve havuzun toksik içeriğinin çevre ile etkileşime girmesini önlemek için çeşitli önlemler öngördüğünü belirtmiştir. Bunlar arasında, geçirimsizliği sağlamak için yığın liçinin 300 mm kalınlığında bir kil tabakası üzerine kurulması ve ardından 1,5 mm kalınlığında yüksek yoğunluklu polietilenden yapılmış sentetik bir astarın yerleştirilmesi yer almaktadır. Ayrıca bu astarın zarar görmesini önlemek için üzerine bir jeotekstil tabaka serilecektir. Bu katmanlara ek, 500 mm kalınlığındaki çakıl tabakasına gömülü delikli borulardan oluşan bir çözelti toplama sistemi kurulacaktır. Ayrıca, ÇED raporu, inşa edilen toprak katmanlarının altına yerleştirilecek bir sızıntı tespit sistemi öngörmüştür. ÇED raporu ayrıca, liç ve yıkama işlemlerinden çıkan tüm çözeltilerin yeniden kullanılmak üzere havuzlarda toplanacağı sıfır deşarj sürecini de öngörmüştür. Bilirkişiler, sıfır deşarj operasyonlarının planlaması ve kapasitesinin taşkınlar ve şiddetli yağışlar gibi acil durumları dikkate aldığına görüldüğünü ve bu nedenle ÇED raporunda bu konuda yapılan tahminlerin doğru olduğunu görüldüğünü

belirtmiştir. Yerinde keşif sırasında gözlemledikleri pilot tesis operasyonları bu ilkelere uygun olarak çalışmaktaydı ve herhangi bir sorun olmadan işliyor gibi görünmekteydi.

15. Madencilik faaliyetlerinin su kaynakları üzerindeki kirlетici etkileriyle ilgili sorular konusunda bilirkişiler ÇED raporunda belirtilen önleyici tedbirlerin yeterli olduğunu değerlendirmiştir. İşletmeci tarafından seçilen metodoloji ve daha önce yapılan testler ışığında, bilirkişiler asit kaya drenajı olasılığını değerlendirmiş ve cevherin ve lateritlerin asidi tüketme eğilimi gösterdiğini ve drenaj yapmadığını göz önüne alınarak, bu olasılığın ihmal edilebilir düzeyde olduğu sonucuna varmıştır. Hava ile ilgili potansiyel emisyonlar konusunda bilirkişiler, bunların tesis içindeki sülfürik asit üretim sürecinde önemli olacağını belirtmiştir. Bilirkişiler sülfürik asit tesisinin sülfür oksit, azot oksitleri ve diğer asidik gazları salacağını ve ÇED raporunun tesisin endüstriyel standartta olan filtrelerle donatılacağını, acil durum kapatma mekanizmasına sahip olacağını ve emisyonların ve alarm seviyelerinin sürekli izleneceğini garanti ettiğini gözlemlemiştir. ÇED raporunda yer alan açıklamalar ve tahminler dikkate alındığında, bilirkişiler emisyonların ilgili yönetmeliklerde izin verilen seviyelerde kalacağına karar vermiştir. Ayrıca, sülfürik asit üretim süreci için ayrı bir ÇED raporunun gerekli olmadığını da belirtmişlerdir. Son olarak, sülfürik asidin çözelti halindeyken buharlaşmadığı için liçden veya havuzdan buharlaşamayacağını belirtmişlerdir. Su kaynaklarına ilişkin olası endişelerle ilgili olarak, bilirkişiler su tüketimi ile ilgili süreçlerin sülfürik asit tesisi, yığın liçi, kırma sahası, liç yatağı (leap pad) ve idari binalar olduğunu açıklamıştır. Buna göre, tüm bu faaliyetlerin saniyede 135 litre su tüketeceği tahmin edilmekteydi. ÇED raporunda, tüm bu faaliyetler için gerekli olan suyun Gediz Nehrinden ve gerektiğinde yeraltı sularından pompalanacağı, yeraltı sularından pompalanacak suyun ise saniyede 35 litre ile sınırlı olacağı belirtilmiştir. ÇED raporuna göre, tüm su son altı yılda gözlemlenen yağış ve kuraklık dönemlerine dayanılarak, Ekim'den Mayıs'a kadar olan yağışlı

mevsimlerde Gediz Nehri'nden pompalanacak ve nehrin kendisi üzerinde önemli bir tükenme etkisi olmayacaktır. ÇED raporunda kurak mevsimlerde suyun yeraltı sularından ve yağışlı mevsimlerde Gediz Nehri'nden alınacak suyla ve yağmur suyuyla doldurulacak bir toplama havuzundan sağlanacağı belirtilmiştir. Bilirkişiler, ÇED raporunda belirtilen rakamlara dayanarak madenin Gediz Nehrinden su tüketiminin önemli bir etkisi olmayacağını ve yağışlı mevsimde %2,67, kurak mevsimde ise %5,02 oranında su çekilmesine neden olacağını öngörmüştür.

16. 29 Aralık 2008 tarihinde başvurular, söz konusu bilirkişi raporuna ilişkin itirazlarını Manisa İdare Mahkemesine sunmuşlardır. Diğerlerinin yanı sıra, bilirkişi raporunun ÇED raporunda yer alan sonuçları tekrarlamaktan öteye gitmediğini ve bu nedenle mahkemeye projeye ilişkin objektif ve eleştirel bir değerlendirme sunmadığını ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar, bilirkişilerin kendilerinin mahkeme tarafından kendilerine yöneltilen soruların tamamının kendi uzmanlık alanlarına girmediğini doğrulamış olmalarına rağmen, yine de yetki alanları dışındaki konularda görüş bildirdiklerini belirtmiştir. Örneğin, işlemlerin hidrojeolojik değerlendirmesi ve özellikle bahsi geçen faaliyetlerin su tüketimi bilirkişi heyetindeki hiçbir bilirkişinin uzmanlık alanına girmemektedir. Bu kapsamda, bilirkişiler maden faaliyetleri için su tüketimi konusunda ÇED raporunda verilen tahminleri basit bir şekilde tekrar etmiş ve yeraltı suyu kullanımının saniyede 35 litre ile sınırlandırıldığı ve gerekli su miktarının saniyede 135 litre olarak tahmin edildiği ve yılın dört ayını kapsayan kuraklık aylarında faaliyetler için suyun gerçekçi olarak nereden ve nasıl temin edileceğini sorgulamamıştır. Başvuranlar, ilgili idari makamın yeraltı suyu kullanımı hakkındaki görüşlerinin sorulmadığını ve söz konusu aylarda faaliyetlerin saniyede 35 litre ile sınırlandırılmasının çok olası olmadığını ileri sürmüştür. Başvuranlar ayrıca bilirkişilerin madenin çevresinde önemli ölçüde zeytin yetiştiriciliği yapılmadığına dair görüşüne de itiraz etmiştir. Bilirkişiler, madenin 3 km çevresinde bulunan binlerce zeytinliklerin

varlığını görmezden gelmiş ve “genç zeytin ağaçları”, “eski zeytin ağaçları” veya “kalıcı zeytinlikler” gibi bilimsel olmayan terimler kullanarak tarımsal faaliyetleri önemsememiştir. Son olarak, başvurular sülfürik asit sisi sorununun bilirkişiler tarafından büyük ölçüde göz ardı edildiğini ileri sürmüştür. Bilirkişiler sülfürik asit tesisinin hava filtreleri ile donatılacağını not ederken liçin sülfürik asitle sulandığı atmosferik yığın liçi süreci sırasında kaçınılmaz olarak meydana gelecek sülfürik asit sisinin olası zararlı etkilerini tartışmamıştır. Başvuranlar, sülfürik asit sisinin sülfürik asidin kendisinin buharlaşmama özelliğinden ayrı tutulması gerektiğini çünkü sülfürik asidin atmosferdeki suyla reaksiyona girerek bulutlar oluşturduğunu ve bu bulutların da çevreye zarar verebileceğini belirtmiştir. Başvuranlara göre, bilirkişiler bu hususu tamamen göz ardı etmiş ve yığın liç işlemi sırasında sülfürik asidin tehlikeleri hakkındaki soruya, sülfürik asit suyla reaksiyona girdiğinde buharlaşamayacağı için hava kirliliğinin tek olası kaynağının sülfürik asit üretimi olacağı şeklinde cevap vermiştir.

17. 31 Aralık 2008 tarihinde Manisa İdare Mahkemesi, bilirkişilerin bulgularına dayanarak ve ÇED raporunun içeriğinin ÇED yönetmeliklerinde belirtilen şartlara uygun olduğunu ve tahminlerin maden sahasının mevcut koşullarına dayandığını belirterek davayı reddetmiştir. Mahkemenin gerekçesine göre, davacıların ana şikâyeti olan su kaynakları, su kalitesi ve ormansızlaşma ile ilgili ÇED raporundaki ihtiyati tedbirlerin temel amacı, her koşulda madenin işletilmesini garanti altına almak değildi. Daha ziyade, madenin işletilmesi veya kapasitesinin gelecekte gözlemlenecek koşullara bağlı olarak değiştirilebileceğine dair geliştiricinin taahhüdüydü. Mahkeme, işletmecinin ihmalde bulunması durumunda ne olacağına dair senaryoların önündeki davaya ilişkin yargı denetiminin konusu olamayacağını da belirtmiştir. Bu konular, söz konusu endüstriyel faaliyeti denetleyecek olan ilgili idari makamların sorumluluğu dahilindedir. Zeytin yetiştiriciliğine ilişkin olarak, mahkeme zeytin ağaçlarının yakın bir tarihte dikildiğini ve bu nedenle, madencilik faaliyetinin izin verilmesine engel teşkil etmediğini

belirtmiştir. Son olarak, mahkeme başvuranların kamuoyu danışma sürecinin yeterli olmadığı yönündeki iddiasını açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle reddetmiş ve duyuru ile kamuoyu toplantısının iç hukuk düzenlemelerine uygun olduğunu belirtmiştir.

18. Danıştay, başvuranların ilk derece mahkemesinin gerekçesinin yetersiz olduğu iddiasıyla ilgili argümanlarını incelemekten 21 Mayıs 2013 ve 10 Kasım 2015 tarihli temyiz başvurularını reddetmiştir.

19. 20 Aralık 2015 tarihinde başvurular, Manisa İdare Mahkemesi nezdindeki yargılama nedeniyle Sözleşme'nin 2, 6 § 1 ve 8. maddeleri kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Başvuranlar, İzmir ve Turgutlu'da ikamet eden duyarlı vatandaşlar olduklarını ve çevreye yönelik tehlikeleri önlemek için kamu denetçisi olarak idare mahkemeleri nezdindeki yargılamalara katıldıklarını ileri sürmüştür. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki şikayetleri ile ilgili olarak başvuranlar, diğerlerinin yanı sıra, idari mahkemelerin ÇED raporunu eleştirel bir şekilde analiz etmemiş ve uzmanlık alanları dışındaki konularda görüş bildirmiş olan bilirkişilerin sonuçlarına dayanarak davayı karara bağladığını; söz konusu bilirkişi raporuna ilişkin itirazlarının bu mahkemeler tarafından yeterli gerekçe gösterilmeden reddedildiğini; ve ayrıca, yargılama süresinin aşırı uzun olduğunu ileri sürmüştür. Sözleşmenin 2. ve 8. maddeleri kapsamında başvuranlar, diğerlerinin yanı sıra, madenin işletilmesinin su kaynaklarının ciddi şekilde tükenmesine yol açacağını ve sülfürik asit tesisinin neden olduğu asit sisinin insan sağlığının yanı sıra yaban hayatını, hayvancılığı ve mahsulleri tehlikeye atacağını ileri sürmüştür.

20. Anayasa Mahkemesi 8 Mayıs 2019 tarihli kararında başvuranların yargılama süresinin uzunluğuna ilişkin şikayetlerini başvuranların bu konuda Tazminat Komisyonuna başvuruda bulunmadıkları için hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez ilan etmiştir. Anayasa Mahkemesi başvuranların geri kalan şikayetlerini yalnızca Sözleşme'nin 8. maddesinde

öngörülen özel hayata ve konutuna saygı hakkı kapsamında incelemekle yetinmiş, ve başvuruların bahsi geçen madencilik faaliyetinin kendilerini, konutlarını veya sağlıklarını nasıl etkilediğini ortaya koyamadıkları gerekçesiyle şikayetlerini kişi bakımından bağdaşmaz olmaları nedeniyle kabul edilemez ilan etmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuruların kendilerini kamu denetçisi olarak gördüklerini ve bazı başvuruların Turgutlu’da ikamet etmediklerini belirtmiştir. Orada ikamet eden başvurular ise, Turgutlu’dan yaklaşık 11 km uzaklıktaki madenin çevresinde taşınmaz mülkleri olup olmadığını veya tarımsal faaliyetlerde bulunup bulunmadıklarını açıklamamıştır.

İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE

21. İlgili yasal çerçeve ve içtihat *Cangı ve Diğerleri v. Türkiye* (no. 48173/18, §§ 22-24, 14 Kasım 2023) davasında bulunabilir.

HUKUK

I. SÖZLEŞME’NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

22. Başvurular, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi kapsamında Anayasa Mahkemesi dahil olmak üzere yerel mahkemeler tarafından verilen kararların bilirkişi heyetinin değerlendirmesine ilişkin itirazlarının hiçbirinin gerektiği gibi dikkate alınmaması nedeniyle yeterli gerekçe sunmadığından şikâyet etmişlerdir. Sözleşme’nin 6 § 1 maddesinin ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan, ... bir mahkeme tarafından, adil bir şekilde ve ... görülmesini isteme hakkına sahiptir ...”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

1. Kişi ve konu bakımından uygunluk

(a) Tarafların beyanları

23. Hükümet, ilk olarak, Manisa İdare Mahkemesi önündeki yargılamanın başvuruların doğrudan ve kişisel haklarıyla ilgili olmadığını ve eylemlerinin Sözleşme güvencelerinin kapsamı dışında kalan bir halk davası (“*actio popularis*”) şeklini aldığını savunarak başvuruların mağdurluğuna itiraz etmiştir. Bu bağlamda, Türk idare mahkemelerinin uygulamasına uygun olarak, bir idari işlemin iddia edilen hukuka aykırılığına itiraz etmek amacıyla ve haklarının bu işlemde doğrudan etkilendiğini kanıtlamak zorunda olmaksızın, yeterli menfaati olan herkes tarafından iptal davası açılabileceğini belirtmiştir. Hükümet, başvuruların davaya “kamu denetçisi” olarak katıldıklarını belirttiklerini ve bunun, hükümetin görüşüne göre, madenin bahsi geçen faaliyetlerinden kaynaklanan fiili veya potansiyel bir zarar nedeniyle davaya dahil olmadıklarını kanıtladığını kaydetmiştir. Hükümet bu bağlamda, ikinci, dördüncü ve beşinci başvurular hariç, tüm başvuruların fabrikadan yaklaşık 80 km uzakta yaşadıklarını beyan etmiştir. Madenden 10 ila 14 km uzaklıkta yaşayan başvurularla ilgili olarak Hükümet onların da madenden önemli ölçüde etkileneceklerini kanıtlayamadıklarını belirtmiştir.

24. Hükümetin görüşüne göre, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi sadece “uyuşmazlıklar” için geçerliken mevcut davada bilirkişilerin atanmasına ilişkin prosedürde bir uyuşmazlık olmadığı için başvuru Sözleşme hükümleriyle konu bakımından da uyumlu değildi. Hükümet ayrıca, başvuruların daha sonra bilirkişilerin yetkinliğini kabul etmiş olmaları ve herhangi bir çekince olmaksızın yerinde keşif raporunu imzalamış olmalarının Mahkemeye sundukları başvurularının konusu ile ilgili gerçek bir ihtilafın bulunmadığına işaret ettiğini ileri sürmüştür.

25. Başvuranlar, Manisa İdare Mahkemesi nezdindeki yargılama kapsamında hepsinin mağdur statüsünde olduklarını ve bu yargılamanın konusu açısından Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin konu bakımından uygulanabilir olduğunu ileri sürmüştür. İkinci, dördüncü ve beşinci başvuranların söz konusu madenin yakınında yaşadıkları için mağdur statüsüne sahip oldukları hususunda şüphe olmadığını da eklemişlerdir. Kalan başvuranlar, yargılamaya katılımlarının kısmen kamu denetçisi olarak hareket etme niyetlerinden kaynaklandığına karşı gelmemiştir. Ancak, başvuranlar madenin çevresel etki yarıçapının 80 km olduğu ve yakın köylerle sınırlı olmadığı için madenin faaliyetlerinden kişisel olarak ve doğrudan etkilendiklerini de öne sürmüştür. Maden, İzmir'in kullanacağı Gediz Nehri'ni ve yeraltı su kaynaklarını kullanacaktı. Bu nedenle, herhangi bir kirlilik veya tükenme, kendileri de dahil olmak üzere İzmir halkını etkileyecektir.

Başvuranlar ayrıca, Manisa İdare Mahkemesi nezdindeki uyuşmazlığın Sözleşme'nin 6. maddesi anlamı dahilinde gerçek ve ciddi olduğunu ve hükümetin iddia ettiğinin aksine, bilirkişilerin atanması sırasında bilirkişi heyetinin oluşumu ve daha sonra da ilgili yerel mahkemelere sundukları dilekçelerde raporun içeriği hakkındaki endişelerini dile getirdiklerini ileri sürmüştür.

(b) Müdahil tarafların beyanları

26. Uluslararası Hukukçular Komisyonu, CED raporlarında adil prosedürler ve etkili hukuk yollarının çevre davalarında adalete etkili erişim için çok önemli olduğunu belirtmiştir. Bu husus, güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre ile ilgili insan hakları yükümlülükleri konusu kapsamında BM Özel Raportörü tarafından da vurgulanmıştır. Türk Anayasa Mahkemesinin çevreyle ilgili haklara ilişkin mağdur statüsüne yaklaşımı konusunda müdahil taraf, yalnızca Sözleşme kapsamına giren anayasal hakların bu mahkemenin bireysel başvuru incelemelerinin konusu

olabileceğini ileri sürmüştür. Yaşam, sağlık, aile ve özel hayat, kişilerin fiziksel bütünlüğü ve özel mülkiyetinin korunması ile ilgili başvurularda Anayasa Mahkemesi, başvuruların idarenin eylemlerinden doğrudan ve kişisel olarak etkilendiklerini kanıtlamalarını şart koşmuştur. Türk idare hukukunda anlaşıldığı şekliyle hukuki menfaat kavramı veya mahkemeler önünde dava ehliyetine sahip olmak, bu değerlendirme için yeterli değildir. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi söz konusu projenin çok yakınında mülk sahibi olmayan veya yaşamayan kişiler tarafından yapılan başvuruları kabul edilemez olduklarından dolayı reddetmiştir.¹ Müdahil taraf, Anayasa Mahkemesinin içtihatlarından örnekler sunmuştur. Bu örneklerde, Anayasa Mahkemesi, başvuruların 2. madde, 8. madde veya Ek 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesine ilişkin şikayetlerini mağdur statüsü bulunmadığı gerekçesiyle kabul edilemez bulmuş, ancak bu başvurulara idare mahkemeler önünde iptal davası için dava ehliyeti tanınmış olmasına rağmen 6. maddeye ilişkin şikayetlerin kabul edilebilirliği veya esası ayrı olarak incelenmemiştir.² Müdahil tarafın görüşüne göre, Anayasa Mahkemesinin başvuruları yalnızca esas maddeleri (substantive articles) üzerinden incelemesi açısından ve mağduriyet açısından katı kriterler uygulaması, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi uyarınca Sözleşmecî Devletin yükümlülüklerini yerine getirmek için yetersiz kalmıştır.

¹ Müdahil taraf, diğerlerinin yanı sıra, başvuruların söz konusu bölgede yaşadıklarını ya da mülkiyet sahibi olduklarını gösterememiş olmalarından dolayı mağdur statülerinin bulunmadığı sebebiyle Çaldağ madenine ilişkin başvurunun reddedildiği *Ahmet Ayan ve Diğerleri* davasında verilen 2015/19256 sayılı ve 8 Mayıs 2019 tarihli karara atıf yapmıştır. Baz istasyonu ve yüksek voltaj elektrik hatlarına ilişkin davalarda mahkeme, başvuruların söz konusu baz istasyonuna altı metre uzaklıkta ikamet ediyor olmaları ve elektrik hatlarının ikamet ettikleri sokaktan geçmesi göz önünde bulundurulduğunda başvuruların mağdur olduklarını ileri sürebileceklerini not etmiştir (*Hüseyin Tunç Karlık ve Zahide Şahan ve Ahmet İsmail Onat* davalarında verilen, sırasıyla, 2013/6587 sayılı ve 24 Mart 2016 tarihli ve 2013/6714 sayılı ve 21 Nisan 2016 tarihli kararlar).

² Müdahil taraf özellikle, 2014/5809 sayılı ve 10 Aralık 2014 tarihli *Tezcan Karakuş Candan ve Diğerleri* davasında verilen; 2014/1767 sayılı ve 6 Aralık 2017 tarihli *Arif Ali Cangı ve Diğerleri* davasında verilen; ve 2015/19256 sayılı ve 8 Mayıs 2019 tarihli *Adnan Ayan ve Diğerleri* davasında verilen kararlara atıf yapmıştır.

(c) Mahkemenin değerlendirmesi

27. Başvuranın, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlaline ilişkin bir iddia bağlamında “mağdur” olduğunu ileri sürebilmesi ve bu hüküm kapsamında usule ilişkin eksikliklerden şikâyetçi olabilmesi için, ulusal mahkemeler önünde açtığı davalarda taraf olarak etkilenmiş olması normalde yeterlidir (bk. *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri/İsviçre* [BD], no. 53600/20, § 590, 9 Nisan 2024). Mahkeme, başvuruların Manisa İdare Mahkemesi önündeki yargılamalara taraf olduğunu ve böylece söz konusu yargılamalardaki şikâyetçi olunan iddia konusu eksikliklerden doğrudan etkilendiğini not eder. Bu sebeple, kişi bakımından bağdaşmazlık sebebiyle başvuruların Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki şikâyetleri kabul edilemez olarak değerlendirilemez (benzer bir sonuç için, bk. *Cangi ve Diğerleri/Türkiye*, no. 48173/18, § 33, 14 Kasım 2023).

28. Başvuruların şikâyetinin, konu bakımından, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin medeni hukuk yönü ile bağdaşması hususunda ise Mahkeme, en azından savunulabilir gerekçelerle, Sözleşme kapsamında korunup korunmadığına bakılmaksızın, iç hukukta tanındığı söylenebilecek bir hakka ilişkin bir “uyuşmazlığın” (Fransızca “*contestation*”) söz konusu olması gerektiğini yinelemektedir. Söz konusu madde, (medeni) “haklar ve yükümlülükler” ile ilgili Sözleşmecî Devletlerin maddi hukukunda belirli bir içerik sağlamayı garanti etmez. Söz konusu ihtilaf, gerçek ve ciddi nitelikte olmalıdır; bu, sadece bir hakkın fiili varlığıyla ilgili değil, aynı zamanda kullanım kapsamı ve şekliyle ilgili olabilir; sonuç olarak, yargılamaların sonucu, söz konusu hak için doğrudan belirleyici olmalıdır ve zayıf bağlantılar veya dolaylı sonuçlar, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin devreye sokulması için yeterli değildir. Son olarak, hak “medeni” bir hak olmalıdır (bk. *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 595 ile burada yapılan diğer atıflar).

29. Mevcut davaya dönüldüğünde Mahkeme, Manisa İdare Mahkemesinin davayı esastan incelemesiyle de desteklendiği üzere, Bakanlığın Çaldağ madenine ilişkin ÇED raporunu onaylama kararının hukukiliğine ilişkin Manisa İdare Mahkemesi önünde görülen yargılamaların gerçek ve ciddi nitelikte bir ihtilafa ilişkin olduğu konusunda taraflar arasında bir uyuşmazlık bulunmadığını not eder. Başvuranların iç hukuk yargılamalarında ileri sürdükleri hakkın, başvuranların Anayasal bir hakkı olan sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı olduğu Hükümet tarafından da kabul edilmiştir. Çevreyle ilgili bağlamda Mahkeme; yaşam hakkı, fiziksel bütünlük hakkı ve mülkiyet hakkı söz konusu olduğunda ve iç hukukun çevrenin korunmasına ilişkin bireysel bir hak tanıdığı durumlarda, medeni bir hakkın var olduğunu kabul etmiştir (*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 600). Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin amaçları doğrultusunda sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını Türk Anayasası tarafından korunan medeni bir hak olarak değerlendirmiştir (bk. *Cangi ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 35 ile burada yapılan diğer atıflar).

30. Dolayısıyla, söz konusu yargılamalarının sonucunun, başvuranların sağlıklı bir çevrede yaşama hakları açısından doğrudan belirleyici olup olmadığı değerlendirilecektir. Mahkeme bu konu hakkında karar verirken, dayananın hakkın niteliğini ve yargılamaların amacını göz önünde bulundurmalıdır. Mahkemenin şimdiye kadar incelediği çevre ile alakalı davaların çoğunda, ilgili yargılamalar belirli tesislerin faaliyetlerine dair izinler ya da faaliyet koşullarıyla alakalı konulara ilişkindir. Bu tür durumlarda, zararlı faaliyetin başlaması ya da sürdürülmesinin yargılama sonucuna bağlı olduğu hâllerde, yargılamanın sonucunun, mağdur statüsüne sahip etkilenen kişilerin dayandıkları haklar bakımından doğrudan belirleyici olacağı çoğu zaman açıktır (*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 613 ile burada yapılan diğer atıflar). Başvuranın hakları üzerindeki olumsuz çevresel etkilerin doğrudan ve kesin olduğu durumlarda, konuyla ilgili uyuşmazlık [Sözleşme'nin] 6 § 1 maddesinin kapsamına girer.

Buna karşılık başvuranın şikâyeti, haklarının somut bir ihlaline veya haklarına doğrudan bir olumsuz etkiye değil de varsayımsal bir çevresel etkiye dayanıyorsa, 6. maddenin 1. fıkrası bu tür yargılamalara uygulanmaz (aynı yerde, §§ 605-607).

31. Tehlikeli atıkların ve diğer atıkların boşaltılması ve gömülmesinden kaynaklanan büyük çaplı çevre kirliliğine ilişkin birtakım dernek ve kişilerin Sözleşme'nin 2 ve 8. maddelerine dayandıkları yeni tarihli bir davada Mahkeme, *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri* kararında (yukarıda anılan) dernekler ile gerçek kişilerin mağdur statüsüne/davaya katılma hakkına (*locus standi*) ilişkin olarak ortaya konulan ilkelerin yalnızca iklim değişikliği ile sınırlı olduğunu teyit etmiştir (*Cannavacciuolo ve Diğerleri/İtalya*, no. 51567/14 ve diğer 3 başvuru, 30 Ocak 2025). Mahkeme dolayısıyla, söz konusu kirlilikten etkilenen bölgelerde ikamet eden ya da bu bölgelerde yakınları olan kişilerin mağdur statüsünü kabul ederken, derneklerin katılma hakkını reddetmiştir (aynı yerde, §§ 220-221 ve 248-249). Yukarıda yer verilen hususlar göz önüne alındığında Mahkeme, gerçek kişilerin Sözleşme'nin 6 ve 8. maddeleri kapsamında mağdur statülerine ilişkin olarak *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri* kararında ortaya konulan yüksek eşiğin, iklim değişikliğine ilişkin davalar ile sınırlı olduğu ve Mahkemenin klasik çevre uyuşmazlıkları ile ilgili yerleşik içtihadının geçerliliğini koruduğu kanaatindedir.

32. Bir altın madenine ilişkin ÇED kararı hakkında benzer bir uyuşmazlığı konu olan *Cangi ve Diğerleri* (yukarıda anılan) davasında Mahkeme, başvuranlardan bazılarının kendilerine iç hukuk yargılamalarında taraf olma ehliyeti verilmesine rağmen yargılamaların amacının sağlıklı bir çevrede yaşama hakları açısından doğrudan belirleyici olduğunu gösteremedikleri sonucuna varmıştır. Mahkeme, bu başvuruların söz konusu bölgede ikamet etmediklerini ve kendilerini çevrenin korunması için “kamu bekçisi” olarak ilan etmelerinin, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin medeni hukuk yönünün şikâyetlerine uygulanabilmesi için yeterli olmadığını not

etmiştir. Ancak Mahkeme, diğer iki başvuranın madene yakın bir yerde yaşamaları ya da o bölgede mülkiyet sahibi olmaları göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu iç hukuk yargılamalarının sağlıklı bir çevrede yaşama hakları açısından belirleyici olduğunu kabul etmiştir (aynı yerde, § 30 ve § 36).

33. Mahkeme aynı değerlendirmenin mevcut uyuşmazlık için de uygulanabilir olduğunu düşünmektedir. Mahkeme; birinci, üçüncü, altıncı ve yedinci başvuranların Çaldağ madenine yakın bir yerde yaşamadıklarını ve söz konusu iç hukuk yargılamalarının sağlıklı bir çevrede yaşama hakları üzerinde doğrudan belirleyici olduğunu ortaya koyamadıklarını not eder. Bu bağlamda, ilgili başvurular madenin çevresel etki alanının 80 km. olduğunu ve İzmir’de ikamet eden ve bu etki alanına giren kişiler olarak kendilerinin de madenin kirlетici faaliyetlerinden netice itibariyle etkileneceklerini iddia etmelerine rağmen Mahkeme, bu argümanın kanıtlanmadığı sonucuna varmıştır. Özellikle ne bilirkişi raporunda ne de idare mahkemesi kararında madenin çevresel etki alanı belirtilmiştir ve başvuruların gelecekte maruz kalabileceklerini iddia ettikleri olumsuz etkiler, yeterli düzeyde kişisel etki oluşturamayacak kadar zayıf ve uzak niteliktedir. Bu nedenle, söz konusu başvurular tarafından yapılan başvuru, [Sözleşme’nin] 35 § 3 maddesi kapsamında konu bakımından Sözleşme hükümleriyle bağdaşmamakta ve [Sözleşme’nin] 35 § 4 maddesi uyarınca reddedilmelidir.

34. Mahkeme ayrıca; ikinci, dördüncü ve beşinci başvuranların madenin işletileceği ilçede ve madene 10-14 km’lik yakın bir mesafede yaşayan yerel halk olduklarını not eder. Başvuruların yerel mahkemeler önündeki şikâyetleri, diğerlerinin yanı sıra, su kaynaklarındaki nikel oluşumunun olumsuz çevresel etkileri, hava kirliliği ve yerel halk açısından ormanların yok edilmesi tehlikesine ilişkindir. Dolayısıyla başvurular, söz konusu risklerin gerçekleşmesi hâlinde etkilenecek kişiler arasında yer alacaklarını açık bir şekilde ortaya koymuşlardır. Mahkeme ayrıca, uyuşmazlığın nikel madenciliğinin genel olarak doğurabileceği varsayımsal risklerle değil, yerel

çevre üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerin yeterince dikkate alınıp alınmadığı ve ÇED raporunda işletmeci tarafından önerilen önlemlerin uygun olup olmadığıyla ilgili olduğunu değerlendirmektedir (bk. *Bursa Barosu Başkanlığı ve Diğerleri/Türkiye*, no. 25680/05, §§ 127-128, 19 Haziran 2018).

Mahkeme, [Sözleşme'nin] 6 § 1 maddesinin, ikinci, dördüncü ve beşinci başvurular tarafından ileri sürüldüğü ölçüde şikâyeteye uygulanabilir olduğu sonucuna varmıştır. Aşağıda yer verilen değerlendirmenin amaçları bakımından Mahkeme, söz konusu bu üç başvurudan “başvuranlar” olarak bahsedecektir.

2. İç hukuk yollarının tüketilmemesi hakkında

35. Hükümet, başvuranların yerinde yapılan denetim sırasında bilirkişilere karşı itiraz etmediklerini ve ayrıca yerinde denetime ilişkin tutanağı imzalayarak bilirkişilerin yetkinliklerini kabul ettiklerini belirtmiş ve bu nedenle başvuranların iç hukuk yollarını tüketmemiş olduklarını ileri sürmüştür.

36. Başvuranlar, Hükümetin itirazlarına karşı çıkmış ve yargılamalar sırasında uygun aşamalarda bilirkişi heyetine itiraz etmekle kalmayıp aynı zamanda bilirkişi raporları kendilerine ulaştıktan sonra bu raporların içeriğine itiraz ettiklerini ancak bu yöndeki itirazlarının mahkemeler tarafından dikkate alınmadığını ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar ek olarak, tarafların orada bulunduklarını doğrulayan yerinde denetim evraklarının önceden hazırlandığını ve genel ifadeler içerdiğini, yerinde inceleme sırasında dile getirdikleri itirazlarının ise eklenmediğini belirtmişlerdir.

37. Mahkeme, Hükümete de bildirildiği üzere, başvuranların şikâyetlerinin; bilirkişi heyetinin su, tarım ve kimya mühendisliği alanlarından gelen bilirkişilerden oluşmadığı ile bağlantılı olarak yargılamalarda bilirkişilerin ulaştıkları sonuçlara dair yaptıkları itirazlar hakkında yerel mahkemelerin yeterli gerekçe sunmadıkları iddiasına ilişkin

olduğunu not eder. Bu bağlamda Mahkeme, başvuruların [bilirkişi] heyetine ek bilirkişiler atanmasını talep ettiklerini (bk. yukarıda 10 paragraf) ve yerinde inceleme sonrasında bilirkişiler tarafından hazırlanan rapora itirazlarını sunduklarını not eder (bk. yukarıda 16. paragraf). Başvurular itirazlarında, bilirkişilerin raporda ele alınan bazı hususların kendi uzmanlık alanlarının dışında olduğunu belirten ifadelerine mahkemelerin dikkatini çekmişlerdir.

Bu sebeple Mahkeme, iç hukuk yollarının tüketilmemesi hakkındaki Hükümet itirazının reddedilmesi gerektiğini belirtir.

3. Diğer kabul edilemezlik nedenleri hakkında

38. Hükümet ek olarak, başvuruların şikâyetlerinin açıkça dayanak yoksun olduğunu ve bu sebeple kabul edilemez olarak ilan edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

39. Mahkeme; ikinci, dördüncü ve beşinci başvuruların şikâyetlerinin olay ve olgular ile hukuk bağlamında karmaşık konuları gündeme getirdiği, bu nedenle Sözleşme'nin 35 § 3 (a) maddesi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle reddedilemeyeceği görüşündedir. Mahkeme ayrıca, şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna ilişkin başka bir gerekçe bulunmadığı kanısındadır. Dolayısıyla, şikâyetlerin kabul edilebilir olduğuna karar verilmelidir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların beyanları

40. Başvurular iddialarını sürdürmüştür.

41. Hükümet, idare mahkemesinin çevre mühendisliği alanından bir profesörün de olduğu, bir bilirkişi heyeti atadığını belirtmiştir. Hükümet, çevre mühendisliğinin çok disiplinli bir alan olduğunu; inşaat ve kimya mühendisliği dâhil olmak üzere çeşitli bilim dallarının ilkelerini uyguladığını

ve su kalitesi yönetimi, içme suyu arıtma tesisleri ile kirliliğin önlenmesi gibi konuları ele aldığını açıklamıştır. Hükümet, bir çevre mühendisinin bu tür konuları içeren ÇED raporlarını hazırlama ve değerlendirme konusunda yetkin olduğunu ifade etmiştir. Hükümet ayrıca, söz konusu bilirkişi heyeti tarafından hazırlanan raporun, ulusal mahkemelerin yönelttiği sorulara cevap verdiğini ve projenin su kaynakları üzerindeki etkileri ile hava kirliliğine ilişkin endişeler dâhil olmak üzere her açıdan kapsamlı olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında, yerel mahkemelerin bilirkişi görüşüyle bağlı olmadıkları ve bilirkişi raporundaki tespitlerin uyuşmazlığı çözmek için yetersiz görülmesi hâlinde başka uzmanlardan ek görüş talep edilebileceği [belirtilmiştir]. Anayasa Mahkemesinin başvuranların bireysel başvurusunu yalnızca Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında ele alıp, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapmadan kişi bakımından (*ratione personae*) yetkisizlik gerekçesiyle reddetmesi konusundaki yaklaşımına ilişkin olarak Hükümet, tıpkı Mahkeme gibi, Anayasa Mahkemesinin de başvuranın ileri sürdüğü hukuki nitelendirmeye bağlı olmadığını ve 'hâkim hukuku kendiliğinden uygular' (*jura novit curia*) ilkesi gereğince şikâyetle konu olayların hukuki vasfını kendisinin belirleme yetkisine sahip olduğunu dile getirmiştir. Buna göre Hükümet, Anayasa Mahkemesinin başvuranların Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki şikâyetlerini, 8. maddenin usule ilişkin yönü kapsamında değerlendirdiğini ve başvuranların söz konusu maden faaliyetlerinden kişisel olarak etkilendiklerini ortaya koyamamaları nedeniyle başvuruyu kabul edilemez bulduğunu ifade etmiştir.

2. Mahkemenin değerlendirmesi

42. Mahkeme, ilke olarak, ulusal mahkemelerin yerine geçmek gibi bir görevi olmadığını yineler. Ulusal mevzuatın yorumlanmasına ilişkin sorunları çözmek öncelikle ulusal makamların, özellikle de mahkemelerin görevidir. Mahkeme, ulusal mahkemelerin kararlarına karşı bir temyiz merci değildir ve ulusal bir mahkeme tarafından işlendiği iddia edilen olay ve

olgulara veya hukuka ilişkin hataları incelemek, bu hatalar Sözleşme ile korunan hak ve özgürlüklerin ihlaline yol açtığı ölçüde Mahkemenin görevi kapsamına girer (bk. *Ramos Nunes de Carvalho e Sá/Portekiz* [BD], no. 55391/13 ve diğer 2 başvuru, § 186, 6 Kasım 2018 ile burada yapılan diğer atıflar).

43. Sözleşme'nin 6. maddesi, her ne kadar adil yargılanma hakkını güvence altına alsın da, bununla birlikte, delillerin kabul edilebilirliği veya değerlendirmesi gibi öncelikle iç hukuku ve ulusal mahkemeleri ilgilendiren bir konuyu düzenlememektedir (bk. *García Ruiz/İspanya* [BD], no. 30544/96, § 28, AİHM 1999-I; *Perić/Hrvatistan*, no. 34499/06, § 17, 27 Mart 2008; ve *Carmel Saliba/Malta*, no. 24221/13, § 63, 29 Kasım 2016). Ayrıca Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi, ulusal mahkemelerinin uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmak amacıyla, değerlendirmekte oldukları hususların niteliği açısından gerekli olduğunda uzman kuruluşlar tarafından hazırlanan bilirkişi raporlarına dayanmalarını engellemez (bk. *Letinčić/Hrvatistan*, no. 7183/11, § 61, 3 Mayıs 2016, ve *Devinar/Slovenya*, no. 28621/15, § 47, 22 Mayıs 2018).

44. Dolayısıyla, mahkemenin belirli bir bilirkişinin görüşünü tercih etmiş olması, Sözleşme'nin 6. maddesi anlamında herhangi bir “adaletsizlik” olduğunu göstermez. Aynı şekilde, 6. madde uyarınca yerel mahkeme hâkiminin önünde bulunan belirli bir bilirkişi raporunun güvenilir olup olmadığını değerlendirmek normalde Mahkemenin görevi değildir (bk. *Gülağacı/Türkiye* (k.k) no. 40259/07, § 37, 13 Nisan 2021 ile burada yapılan diğer atıflar).

45. Mahkeme, adaletin doğru şekilde tecelli ettirilmesi ile bağıntılı ilkeyi yansıtan yerleşik içtihadı uyarınca mahkeme kararlarında esas alınan gerekçelerin yeterli düzeyde belirtilmesi gerektiğini yineler (bk. diğerlerinin yanı sıra, *García Ruiz*, yukarıda anılan, § 26). Bu yükümlülük, her bir argümana ayrıntılı bir yanıt verilmesini gerektirmemekle birlikte, yargılama sürecindeki tarafların, söz konusu yargılamaların sonucunu belirleyici

nitelikteki beyanlara yönelik açık ve somut bir yanıt almayı bekleyebileceklerini öngörür (bk. *Ramos Nunes de Carvalho e Sá*, yukarıda anılan, § 185). Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamında, yargı kararlarının gerekçe içermemesine ilişkin bir konu genellikle, yerel mahkemelerin başvuran tarafından ileri sürülen belirli, yerinde ve önemli bir hususu göz ardı ettiği durumlarda gündeme gelebilir (bk. diğerlerinin yanı sıra *Aykhan Akhundov/Azerbaycan*, no. 43467/06, § 87, 1 Haziran 2023).

46. Son olarak Mahkeme, Sözleşme tarafından oluşturulan denetleyici mekanizmadaki ikincil rolünü ve Sözleşmeciler Devletlerin, Sözleşme ve ek Protokollerinde tanımlanan hak ve özgürlükleri güvence altına alma konusunda birincil sorumluluğa sahip olduklarını hatırlatır (bk. *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS)/İsviçre* [BD], no. 21881/20, § 138, 27 Kasım 2023 ile burada yapılan diğer atıflar). Mahkeme ayrıca, ikincillik ilkesinin Taraf Devletler ile Mahkeme arasında paylaşılan bir sorumluluk yüklediğini ve ulusal makamların ve mahkemelerin, Sözleşme'ye tam anlamıyla etki kazandıracak şekilde iç hukuku yorumlamak ve uygulamakla yükümlü olduklarını not eder (bk. *Grzęda/Polonya* [BD], no. 43572/18, § 324, 15 Mart 2022). Başvuranların itirazlarının Sözleşme tarafından güvence altına alınan "hak ve özgürlüklere" ilişkin olduğu durumlarda, ikincillik ilkesinin sonucu olarak, mahkemelerin söz konusu itirazları titiz bir şekilde ve dikkatlice incelemeleri gerekmektedir (bk. *Wagner ve J.M.W.L./Lüksemburg*, no. 76240/01, § 96, 28 Haziran 2017). Bu sebeple, anayasa mahkemeleri önündeki yargılamaların hedefi ve amacı göz önünde bulundurulduğunda, bir şikâyetin reddedilmesi için yeterli gerekçe sunma yükümlülüğü aynı zamanda anayasa mahkemeleri için de geçerli olabilir (bk. *Paun Jovanović/Sırbistan*, no. 41394/15, §§ 108-110, 7 Şubat 2023; *Lorenzo Bragado ve Diğerleri/İspanya*, no. 53193/21 ve diğer 5 başvuru, § 145, 22 Haziran 2023; ve *Meli ve Swinkels Family Brewers N.V./Arnavutluk*, no. 41373/21 ve 48801/21, §§ 70-76, 16 Temmuz 2024).

47. Türkiye'deki bireysel başvuru mekanizması kapsamında Anayasa Mahkemesi, başvuranın Sözleşme ile korunan haklarının ihlal edilip edilmediğini belirler ve bir ihlal tespit etmesi durumunda, bu ihlalin giderilmesini sağlar (bk. *Uzun/Türkiye* (k.k.), no. 10755/13, §§ 62-64, 30 Nisan 2013). Dolayısıyla, başvuranın Anayasa Mahkemesi önündeki şikâyeti yargılamayı yürüten mahkemelerin sunduğu gerekçelerin yetersiz olmasına ilişkinse ve Anayasa Mahkemesi bu şikâyeti incelememişse, bu durumda, Anayasa Mahkemesinin yerel mahkemelerin gerekçesini yerinde bulduğu varsayılmaz (benzer bir yaklaşım için bk. *Meli ve Swinkels Family Brewers N.V.*, yukarıda anılan, § 73).

48. Mevcut davada, idare mahkemelerinin iddia edildiği üzere gerekçelerinin yetersiz olmasına ilişkin şikâyetlerinin yanı sıra başvuranlar, Anayasa Mahkemesinin Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki mağduriyetlerini incelemediğine ilişkin ayrı bir şikâyetle bulunmuşlardır. Özellikle, idare mahkemeleri önündeki yargılamalarda bilirkişi görüşüne ilişkin endişelerinin cevaplanmadığını ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar bilhassa, Anayasa Mahkemesinin söz konusu şikâyeti yalnızca Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında incelemeye karar vermesine ve ardından başvuruyu kişi bakımından yetkisizlik gerekçesiyle kabul edilemez ilan etme biçimine itiraz etmişlerdir.

49. Mahkeme bu nedenle, ilkinden başlayarak, mevzubahis konuları ayrı ayrı inceleyecektir.

50. Mahkeme, bilirkişilerin, idare mahkemesinin uzmanlık bilgisine sahip olmadığı teknik bir alan olan endüstriyel bir faaliyetin çevresel gerekliliklere uygunluğunu değerlendirmekle görevlendirildiklerini gözlemlemektedir. Bu nedenle, ÇED raporlarına ilişkin olarak vardıkları sonuçlar mahkeme üzerinde resmi olarak bağlayıcı olmasa da, uyuşmazlığın çözümünde doğrudan belirleyici olduğundan, bilirkişilerin uyuşmazlığın sonucu üzerindeki etkilerinin baskın olduğu söylenebilir (bk. *Çöçelli ve Diğerleri/Türkiye*, no. 81415/12, § 59, 11 Kasım 2022). Ayrıca,

başvuranların ÇED raporuna ilişkin temel itiraz noktalarından biri, maden faaliyetleriyle bağlantılı olarak su kullanımı ve su kaynaklarının yönetimi olmuştur. Başvuranlar, yeraltı suyunun saniyede yalnızca 35 litre oranında kullanılabileceğinin belirtildiği ÇED raporunda, yeraltı su kaynaklarının sınırlılığına ilişkin yanıltıcı bilgiler bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu rakamın, Gediz Nehri'nin dahi bu miktarda suya sahip olmadığı kurak dönemlerin dikkate alınmaması nedeniyle gerçekçi olmadığını [belirtmişlerdir]. Bu nedenle bilirkişilerin görevi, idare mahkemesinin talebi doğrultusunda (bk. yukarıdaki 11. paragraf), mevcut yeraltı su kaynaklarının durumunu; hane halkı, sanayi ve tarımsal tüketime ilişkin mevcut ihtiyaçlar karşısında, yeraltı sularının önerilen maden faaliyetlerini karşılayacak şekilde rezervlerini yeterince yenileyip yenileyemeyeceğini değerlendirmektir. Mahkeme, bilirkişi raporunun su kaynaklarına ilişkin olarak ÇED raporundaki bilgileri neredeyse aynen tekrarladığını, idare mahkemesinin açıkça talep ettiği şekilde, madencilik faaliyetinin yeraltı su kaynaklarının tükenmesine yol açıp açmayacağını eleştirel bir biçimde tartışmadığını not eder. Ayrıca başvuranların, sülfürik asitle yapılan (sülfürik asit yoğunlaşması) liç sulama sırasında ortaya çıkabilecek sülfürik asit buharı riskine ve bunun insan sağlığı ile tarım üzerindeki etkilerine ilişkin itirazları da yargılama sürecinde ele alınmamıştır. Bilirkişiler, sülfürik asidin üretim sürecindeki risklerini değerlendirmiş, ancak yığma liçi aşamasında cevherden metali ayırmak için asit kullanıldığı sırada asit buharı şeklinde yoğunlaşma riskini incelememiştir (bk. yukarıdaki 15 ve 16. paragraflar). Bu iki meseleye yargılamalar sırasında cevap verilmemiş olduğu göz önünde bulundurulduğunda Mahkeme, başvuranlara Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinde öngörülen yükümlülöklere uygun şekilde yeterli gerekçenin sağlanmadığı kanaatindedir. Son olarak Mahkeme, yargılamayı yürüten mahkemenin yeterli gerekçe sunmamasının Danıştay tarafından da giderilmediğini, zira Danıştayın başvuranların temyizini, bu konudaki argümanlarını ele almadan reddettiğini not eder.

51. Başvuranların, Anayasa Mahkemesinin Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki şikâyetlerini incelemeyeceği iddiasına ilişkin şikâyetlerine dönüldüğünde Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin, yerel mahkemelerin gerekçelerine ilişkin olarak yargılamaların adilliği yönünden Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca yapılan şikâyeti de içeren bireysel başvurunun yalnızca Sözleşme'nin 8. maddesinin usul yönü kapsamında meseleler ortaya koyduğunu tespit ettiğini ve bu nedenle [başvuranların] mağdur sıfatı bulunmadığı gerekçesiyle başvuruyu reddettiği not eder. Özellikle, Anayasa Mahkemesi, başvuranların söz konusu madencilik faaliyetinin özel hayatları ve konutları açısından *ciddi* bir tehdit oluşturduğunu ortaya koyamadıklarını belirterek, Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında mağdur sıfatına sahip olmadıkları sonucuna varmıştır. Mahkeme ayrıca, başvuranların 8. madde kapsamındaki şikâyetinin, başvurunun davalı Hükümete bildirilmesi sırasında, tek hâkim olarak görev yapan Mahkemenin İkinci Bölüm Başkanı tarafından da aynı gerekçeyle kabul edilemez ilan edildiğini not eder. Her ne kadar Sözleşme, Anayasa Mahkemeleri de dâhil ulusal mahkemelerin, önlerine gelen davada uygulanacak hukuk kurallarını kendilerinin belirlemesine imkân tanıyan “*jura novit curia*” ilkesini uygulamalarını engellemese de, somut olayda bu durum, Anayasa Mahkemesinin başvuranların yerel mahkeme kararlarının gerekçelerine ilişkin 6. madde kapsamındaki şikâyetlerinin kabul edilebilirliği ve esasını incelememesine neden olmuştur. Dolayısıyla, başvuranların şikâyetleri en yüksek yargı merci tarafından tam anlamıyla incelenmemiştir.

52. Mahkeme bu aşamada, her ne kadar 8. maddede öngörülen usule ilişkin güvenceler ile Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki adil yargılanma gerekliliği arasında belirli bir örtüşme bulunsun da, Mahkeme içtihadının her iki maddenin uygulanabilirlik kriterlerinin aynı olmadığını ortaya koyduğunu not eder (bk. örneğin, bir dernek tarafından açılan çevre hakkındaki bir ihtilafa ilişkin dava *Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği/Türkiye* (k.k.), no. 37857/14, § 43, 7

Aralık 2021; ve iklim değışikliğı bağlamında Sözleşme'nin 6 ve 8. maddeleri kapsamında derneklere tanınan özel statü ile farklı yönleri bakımından karşılaştırınız *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 612; ve iş ile ilgili ihtilaflar bağlamında *Denisov/Ukrayna* [BD], no. 76639/11, §§ 53-57 ve §§ 92-117, 25 Eylül 2018). Somut olayda Mahkeme, 6. maddenin; ikinci, üçüncü ve beşinci başvurular bakımından yürütülen yargılamalara uygulanabilir olduğunu ve bu kişilerin gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini tespit etmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi, kendisine yapılan bireysel başvuru kapsamında başvuruların 6. madde kapsamındaki ayrı şikâyetlerinin kabul edilebilirliği ile esasını ele almamıştır. Bu suretle Anayasa Mahkemesi, Sözleşme kapsamındaki tartışmaya açık şikâyetleri etkili biçimde inceleme yükümlülüğünü yerine getirmemiştir.

53. Yukarıdaki değerlendirmeler dikkate alındığında Mahkeme, idare mahkemelerinin yeterli gerekçe sunmamış olmaları ve Anayasa Mahkemesinin başvuruların şikâyetlerini ele almamış olması sebebiyle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

II. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

54. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme veya Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

55. Başvurular görüşlerinde, şikâyet konusu yargılamalarda gerçekleşen ihlaller ve yaptıkları masraf ve giderler ile uğradıkları zararlar karşısında adil tazmin talep etmişlerdir. Başvurular taleplerini iletirken, adil tazmin için bir miktar belirtmemişlerdir.

56. Hükümet, başvuruların Mahkeme İç Tüzüğü'nün 60. maddesinin gerekliliklerine uymadıklarını iddia etmiş ve Mahkemeyi herhangi bir tazminata hükmetmemeye çağırmıştır.

57. Mahkeme, kendisine adil tazmin ödenmesine karar verilmesini isteyen bir başvuranın bu yönde özel bir talepte bulunması gerektiğini hatırlatmaktadır (Mahkeme İç Tüzüğü'nün 60 § 1 maddesi). Mahkeme düzgün bir şekilde sunulmuş bir talebin yokluğunda dahi adil tazmine karar verme yetkisine sahip olmakla birlikte, bu ancak manevi zarar açısından ve istisnai koşullarda geçerlidir (bk. *Nagmetov/Rusya* [BD], no. 35589/08, §§ 74-82, 30 Mart 2017). Mahkeme, söz konusu istisnai koşulların işbu davada mevcut olmadığını tespit etmiştir (benzer bir yaklaşım için bk. *Cangi ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 60). Mahkeme bu nedenle, başvuruların adil tazmin taleplerini reddeder.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Yerel mahkemelerin gerekçesine ilişkin Adnan Ayan, İhsan Candesteci [ve] Ali Yaşar Kayabaş tarafından yapılan şikâyetlerin kabul edilebilir olduğuna ve başvurunun geri kalanının kabul edilemez olduğuna,
2. Anayasa Mahkemesi de dâhil olmak üzere, ulusal mahkemelerin gerekçe sunmamasına ilişkin olarak Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiğine,
3. Başvuruların adil tazmin taleplerinin reddedilmesine *karar vermiştir*.

CANGI VE DİĞERLERİ/ TÜRKİYE KARARI (No. 2)

İşbu karar, İngilizce olarak tanzim edilmiş ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 8 Temmuz 2025 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdürü

Arnfinn Bårdsen
Başkan

CANGI VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE (No. 2) KARARI

EK

Başvuranların Listesi:

Sıra no.	Başvuranın Adı	Doğum yılı	Uyruğu	İkamet Adresi
1.	Arif Ali CANGI	1964	T.C.	İzmir
2.	Adnan AYAN	1965	T.C.	Turgutlu
3.	Ertuğrul BARKA	1950	T.C.	İzmir
4.	İhsan CANDESTEÇİ	1959	T.C.	Turgutlu
5.	Ali Yaşar KAYABAŞ	1942	T.C.	Turgutlu
6.	Oya OTYILDIZ	1958	T.C.	İzmir
7.	Mehmet ŞAHİN	1959	T.C.	İzmir